

**Др Александра
КОЛАКОВИЋ**

научни сарадник

Институт за политичке студије,
Београд

aleksandra.kolakovic@ips.ac.rs.

**КУЛТУРА, МУЗЕЈ И COVID-19 ПАНДЕМИЈА
У ФРАНЦУСКОЈ: #CultureChezNous¹**

АПСТРАКТ: Пандемија вируса корона (covid-19) изменила је животи људи, као и њихове културне употребе. Музеји који су, посебно у првом таласу пандемије били затворени, а већина и касније, добили су нове улоге, а пред професионалце су представљени нови изазови. Рад анализира пример промена у култури у Француској, а посебан фокус је усмерен ка освећљавању улоге и места музеја преко илајф-форме #CultureChezNous, коју је одмах по избијању пандемије окренуло Министарство културе Републике Француске. На основу анализе садржаја именујој сајта, културне полиике и места културе у савременим исјраживањима јавне историје (прикуљање и чување извора о пандемији вируса корона), рад ће указати на примере добре праксе у Француској која може бити примењена и у Србији.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: култура, културне полиике, пандемија, covid-19, музеј, јавна историја, Француска

Увод

Мисао „Музеј је затворен, али култура је жива!“² најбоље описује нови положај музеја и културе након девет месеци борбе са пандемијом вируса корона (covid-19) не само у Француској, већ и у целом свету. Сlike из филмова где се људи боре против природних катастрофа како би спасили човечанство постале су од марта 2020. године део свакодневице модерног човека. Траума која ће остати као последица вируса корона само је једним делом позната, а сигурно ће бити предмет анализа и научних истраживања. Већ средином марта постало је јасно да је пандемија covid-19 изменила све аспекте живота и рада људи. Одлазак на посао или у музеј, посета позоришту или биоскопској

сали, у тренутку проглашавања пандемије, за милионе људи на планети постали су сан. Иако смо под сталним утицајем нових технологија и њиховог присуства у свакодневном животу од радне средине до слободног времена, од марта 2020. године постало је могуће „нормално“ живети једино у виртуелном простору. Показало се већ на почетку још увек неизвесне борбе, да нам нове технологије, чију смо (зло)употребу критиковали³, могу помоћи да се превазиђу баријере социјалне дистанце.

Солидарност је постала „кључна реч“ и веома битна у борби против „невидљивог непријатеља“ (како је вирус назван у широј јавности).⁴ У овим специфичним околно-

[1] Рад је настао као резултат активности ауторке на пројектима Института за политичке студије.

[2] Видети: Twitter, Musée d'Art Moderne de Paris, status 19. 11. 2020, <https://twitter.com/MAM/status/1329366663049973766> (приступљено 12. 12. 2020)

[3] Daniels, Jessie, Williams, Apryl, Buggs, Shantel, „Digital media technologies in everyday life“ *Information, Communication & Society*, 20 (2017), 1-3.

[4] Laurent Warlouzet, „Les défis de l'intégration européenne de la Grande Guerre au Covid-19 : entremarché, solidarité et puissance“.

стима појам солидарности проширен је и на поље културе. Пандемија covid-19 дефинитивно је утицала да се живот људи, а у склопу истог и потреба за културним садржајима, пресели у виртуелни простор. Филозоф Бернар Делаш је приликом анализе продора „нових медија“ записао да је музеј „место комуникације“ и „изненађујућа машина која спонтано преображава у слику све што у њега уђе“, као и да се „мора стално обнављати и прилагођавати новим техникама, чим се оне докажу“.⁵ У складу са поменути, музеји примењују нове технологије при креирању сталних и привремених поставки, припремају дигитализоване садржаје и виртуелне презентације. Перманентно неговање нових приступа и реконтекстуализације поставки, што је реалност активних музеја са применом нових технологија, олакшани су у смислу једноставнијег и бржег документовања, организовање предавања и промоција на даљину, а истовремено укидају границе између музеја и стварног света.⁶ Иако је у 21. веку виртуелни простор већ коришћен у сврху промовисања и доступности културних садржаја,⁷ а у прошлости полемисано да ли ће институтционални музеј заменити „музеј од хартије“⁸ или „имагинарни музеј“⁹, пандемија covid-19 је донела нови изазов за музеје. Кључни проблем је како остварити комуникацију између експоната и посетилаца, истражити нови оквир и могућности, а у кратком временском периоду понудити

квалитетне виртуелне изложбе, док се паралелно прикупљају извори који сведоче о пандемији.

Култура у Француској

Француска је одувек била синоним за уметност, науку, писану реч, музику, музеје и библиотеке. У вишевековном центру западног културног развоја, бројни политички режими, од монархистичких до републикански левих, десних и центра, подржавали су уметнике, писце, песнике, музичаре и посебно неговали култ француског језика, заштиту и промоцију француске културе. Организовање Министарства културе Републике Француске 1959. године помогло је очувању културне баштине земље и њене доступности јавности.¹⁰ Заштита историјских споменика и локалитета, субвенције уметницима, подршка развоју нових културних установа, савременог стваралаштва и фестивала део су годишњих планова. Француска је успела да одржи тзв. „принцип културног изузетка“ који се односи на одбрану аудио-визуелне производње у земљи (прихваћен прво унутар ЕУ, а потом и гласањем у Унеску 2005. године). Француска алијанса (Alliance française) и организација Франкофоније (La Francophonie) значајно су допринеле културној размени и културним утицајима Француске широм света.

У 2020. години предвиђено је да 2,74% буџета буде издвојено за културу¹¹, при чему је значајан део културних садржаја финансиран и из других извора као што су туризам, високо образовање или спољни послови (културна дипломатија). Од почетка 21. века посебна пажња се посвећује уоченом проблему

.....
Papiers d'actualité, Current Affairs in Perspective, No. 7, June 2020, 4-5; Documentaire. Covid-19: 23 jours au cœur d'un hôpital, France Info, France 3, 7. 5. 2020, <https://france3-regions.francetvinfo.fr/hautes-de-france/emissions/documentaires-qui-sommes-nous/documentaire-covid-19-23-jours-au-coeur-hopital-1825534.html> (приступљено 20. 10. 2020)

[5] Bernar Deloš, *Virtuelni muzej*, (Beograd: CLIO, 2001), 13.

[6] Irina Subotić, „Stvorti i voleti publiku“, u: Klod Žilber (priređila), *Muzeji i publika*, (Beograd: Narodni Muzej, CLIO, 2005), 28-29.

[7] Anderson, Maxwell L. "Museums of the Future: The Impact of Technology on Museum Practices." *Daedalus*, vol. 128, no. 3, 1999, 129-162. www.jstor.org/stable/20027570. (приступљено 12. 12. 2020)

[8] Bernar Deloš, *Virtuelni muzej*, 147-154.

[9] Исто, 154-158.

[10] Charles-Louis Foulon, „Des beaux-arts aux affaires culturelles (1959-1969)“, *Revue d'histoire*, No. 28, octobre-décembre 1990, 29-40; Michèle Dardy-Cretin, *Histoire du ministre administratif de la Culture, 1959-2012: Les services de l'administration centrale*, (Paris: La documentation française, 2012), 247.

[11] Projet de loi de finances pour 2020 - Ministère Culture, https://www.performance-publique.budget.gouv.fr/documents-budgetaires/lois-projets-lois-documents-annexes-annee/exercice-2020/projet-loi-finances-2020-ministere-culture#.X_Obg1VKiUk (приступљено 22. 11. 2020)

неравномерне расподеле буџета и додатних средстава који се из кредита издвајају за културу по регионима (на пример 2014. године регион Île-de-France у оквиру кога живи 18% популације Француске добио је 66% финансијских средстава). Министарство поред реорганизације структуре у складу са потребама бољег функционисања и дефинисању нових културних политика, посебну пажњу је посветило демократизацији културе и покушава да превазиђе интерсекторске проблеме сарадње, пре свега са Министарством националног образовања, у циљу развоја уметничког и културног образовања. Позиције културе и културних акција дефинисане још 1959. године, као што су подршка „професионализацији уметника“, веровање у уметничку изврсност и мисија да „главна дела човечанства, а пре свега Француске, учини доступним што већем броју Француза“¹² и данас су присутне, уз измене који неминовно намеће културни развитак.

Од Париза до градова у унутрашњости, културни живот је пре пандемије нудио бројне могућности избора културних садржаја. Око 1200 музеја у Француској годишње посети преко 50 милиона људи, док је 41 локалитет на територији Француске на УНЕСКО листи светске баштине.¹³ Центар за националне споменике, под патронатом државе, одговоран је за 86 националних историјских споменика, док је преко 43 хиљаде зграда (резиденције, дворци, цркве, базилике, катедрале, вртови, статуе и сл.) заштићено.¹⁴ Лувр

[12] Décret n°59-889 du 24 juillet 1959 portant organisation du Ministère charge des affaires culturelles (M. Malraux), Journal officiel de la République française. Lois et décrets (version papier numérisée) n° 0171 du 26/07/1959, <https://www.legifrance.gouv.fr/download/securePrint?token=vVAX3DykeFz5ywnSMNN0> (приступљено 19. 11. 2020)

[13] Chiffres clés de la culture et de la communication, le Ministère de la Culture, Département des études, de la prospective et des statistiques, les Presses de Sciences Po, 2019; Liste des musées de France au 31. 12. 2017, https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/liste-et-localisation-des-musees-de-france/#_ (приступљено 17. 11. 2020); France - liste du patrimoine national, <https://whc.unesco.org/fr/etatsparties/fr> (приступљено 17. 11. 2020)

[14] Rapport Annuel 2019, (Paris: Le Centre des monuments nationaux, 2019), 12-13; <https://www.monuments-nationaux.fr/>

(Musée du Louvre), Орсеј (Le musée d'Orsay) и други велики музеји нису једини који имају најбоље уметничке колекције, већ значајно уметничко благо баштине и градови у унутрашњости Француске. Од браће Лимијер, Француска је и важан филмски центар, те је стога улога филма и биоскопа, као и музеја који баштине филмско наслеђе, у културном животу веома битна. Упоредо, „златно доба“ музике у Француској које је почело још у доба Луја XIV у 17. веку као да никада није престало. Најпрестижније институције (Државна национална опера у Паризу, Национална опера Лион), уз бројне фестивале и концерте у велелепним дворанама, као што су Олимпија (L'Olympia), Берси (Bercy) и друге, наставиле су традицију музичких представа и концерата, а неке од поменутих зграда су и историјски споменици (на пример Opéra Garnier). Сви ови културни садржаји постали су недоступни избијањем пандемије covid-19 и захтевали су излазак у виртуелни простор како би били доступни грађанима који су се нашли у изолацији и карантину.

Covid-19 у Француској: борба за доступност културних садржаја

Француска је крајем марта 2020. године на листи европских земаља које су највише погођене вирусом била на неславном трећем месту (иза Италије и Шпаније). За месец дана од проглашења пандемије и увођења стања ванредне ситуације (13. март 2020. године) оболело је 152.894 грађана, излечено је 36.578, а преминуло 19.718 особа.¹⁵ Ови подаци чинили су у том тренутку Француску четвртом државом на свету која је највише погођена вирусом корона. Процене су биле да је заражено између два и шест милиона Француза. Појава вируса корона довела је до промене свакодневног живота и навика

.....
view/pdf/9350888 (приступљено 20. 11. 2020)

[15] Covid-19 Projections, France, <https://covid19.healthdata.org/france?view=total-deaths&tab=trend> (приступљено 27. 11. 2020)

грађана Француске.¹⁶ Састанци и рад од куће, као и потребе становника да дане у карантину, изолацији и/или самоизолацији уопштене културним и забавним садржајима већину су упутили на интернет, дигиталне медије и виртуелну реалност. Апликације за видео-конференције постале су део пословног живота. Настава и културни садржаји (обиласци музеја, играни и документарни филмови, позоришне представе, радио и телевизијске емисије и сл.) постали су доступни једино виртуелно.

Проглашавањем пандемије covid-19 Министарство културе Републике Француске настојало је да делује у духу позива Емануела Макрона да се сви Французи мобилишу у борби против вируса.¹⁷ Криза је посебно погодила сектор културе и утицала на мобилизацију у циљу стварања акционих планова и солидарности унутар професија. Низ донетих мера, како су власти у Француској истакле, има за циљ „да се омогући уједињено деловање свих креативних актера“, уз уважавање свих специфичности и потреба културних актера и установа.¹⁸ Прве информације по проглашавању пандемије и ванредне санитарне ситуације ресорног министарства односиле су се на институције културе и запослене у сектору културе. Један део финансијске помоћи који је Влада планирала намењен је културном сектору који је „тешко погођен затварањем књижара, концертних дворана и биоскопа“.¹⁹ Поред пореских олакшица и

амортизација, правила за помоћ из фонда солидарности, предвиђено је да се професионалци из сектора културе могу пријавити до краја године за кредите чији би гарант била држава. Министарства рада и културе најавили су „додатне мере за подршку“ фестивалима, креативним индустријама и ауторима појединцима, као и професионалцима из сфере извођачке и визуелне уметности и повременим радницима и запосленима у сектору културе, чије је даље ангажовање упитно у контексту здравствене кризе.

Француска је одмах након проглашавања пандемије показала и интересовање да финансијски помогне културном сектору независно да ли је реч о државном и/или прватном власништву или слободним уметницима. У изради препорука и смерница деловања консултовани су експерти за културне политике, а поред плана активности и препорука за рад установа културе током трајања пандемије, предвиђене су и оне које се односе на период њиховог постепеног поновног отварања за јавност. Министарство културе Републике Француске је 11. маја, у складу са одлуком државе о попуштању мера и настојањима да се Француска постепено у етапама врати у редовно стање, саставило и листу препорука.²⁰ Оне обухватају списак предвиђених помоћи за обнављање активности и поновно отварање за јавност институција културе. Такође, на сајту су доступна и документа (скуп препорука без обавезе спровођења) која су осмишљена у циљу промовисања постепеног поновног отварања за јавност библиотека, књижара, музеја, концертних, позоришних и филмских дворана, споменичких комплекса, археолошких нала-

[16] Frimousse Soufyane, Peretti Jean-Marie, „Les changements organisationnels induits par la crise de la Covid-19“, *Question(s) de management*, 2020/3 (n° 29), 105-149. <https://www.cairn.info/revue-questions-de-management-2020-3-page-105.htm> (приступљено 27. 11. 2020)

[17] L'adresse aux Français du Président Emmanuel Macron, 13 avril 2020, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/04/13/adresse-aux-francais-13-avril-2020> (приступљено 27. 11. 2020)

[18] Crise sanitaire: premières mesures du ministère de la Culture en soutien au secteur culturel, Ministère de la Culture, Communiqué de presse Publié le 18 Mars 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Presse/Communiqués-de-presse/Crise-sanitaire-premieres-mesures-du-ministere-de-la-culture-en-soutien-au-secteur-culturel> (приступљено 27. 11. 2020)

[19] Michel Guerrin, Brigitte Salino, „Si on ne peut pas produire de spectacles à la rentrée, le pire s'annonce: le coronavirus, crash test

.....
pour le secteur de la culture“, *Le Monde*, 21. avril 2020. https://www.lemonde.fr/culture/article/2020/04/21/le-coronavirus-crash-test-pour-le-secteur-de-la-culture_6037247_3246.html (приступљено 27. 11. 2020)

[20] Ressources sur la reprise d'activité et la réouverture des lieux culturels en Île-de-France, Publié le 20 Juillet 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Regions/Drac-Ile-de-France/Actualites/Actualite-a-la-une/Ressources-sur-la-reprise-d-activite-et-la-reouverture-des-lieux-culturels-en-Ile-de-France> (приступљено 27. 11. 2020)

зишта, архива, као и наставак планираних културно-уметничких активности и едукација. На изради докумената радили су експерти за културну политику, представници удружења библиотекара, музичара, књижара, издавача, кустоса, позоришних и филмских радника. Израђена су посебна упутства (за библиотеке, музеје, архиве, археолошка налазишта, књижаре, организације за културне акције и едукацију уметника, концертне дворане, изложбене просторе, сајмове, уметничке резиденције и установе за образовање уметника) о поштовању здравствених мера и отварању у четири фазе. Ова документа су до сада коришћена и у другом таласу, а уз минималне измене њихово коришћење ће бити настављено и у наредном периоду.

#CultureChezNous

Министарство културе Републике Француске покренуло је посебан сајт www.culturecheznous.gouv.fr на коме је културне садржаје објединило у јединствен виртуелни простор: „Министарство културе нуди вам уметничко путовање кроз сва богатства културе, обједињујући на једном месту интернетску понуду од скоро 500 културних стваралаца.“²¹ Платформа је осмишљена тако да има интерактивни карактер, а не да буде само преносилац информација. Јасно су назначене актуелности, као и приступ класичним вредностима француске културе. Кампања #CultureChezNous окупља не само културне установе, већ и појединачне актере и уметнике који стварају и предлажу online садржаје. Кључни циљ стварања платформе био је одржавање динамизма француске културне сцене током пандемије.²²

[21] Сајт је редизајниран и измењен новембра 2020. године. Вид: <https://www.culturecheznous.gouv.fr/> (приступљено 22. 11. 2020); Nouveau site dédié à #culturecheznous, Mis à jour le 2. 11. 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Nouveau-site-dedie-culturecheznous> (приступљено 22. 11. 2020)

[22] Franck Riester, ministre de la Culture, chaîne #Culturecheznous, Publié le 18. 3. 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Presse/Communiqués-de-presse/Franck-Riester-ministre-de-la-Culture-lance-Culturecheznous> (приступљено 23. 11. 2020); <https://www.culture.gouv.fr/Presse/Communiqués-de-presse/Franck-Riester-ministre-de-la-Culture-lance-Culturecheznous>

Садржај платформе је лак за претрагу и подељен је по областима и темама (деца, уметност и културно наслеђе, филм и видео, спектакли, звук, књиге и знање и игре). На почетној страни издвојени су нови садржаји и посебно они који се препоручују, као и део платформе [culturecheznous](http://culturecheznous.gouv.fr) посвећен садржајима намењеним деци (Enfants).²³ Посетилац се упућује на 943 садржаја који обухватају линкове које су припремиле различите институције културе, као и на дела појединаца са територије целе Француске, не само на музеје, галерије или театре у Паризу. Овим се на посредан начин, коришћењем виртуелних могућности, остварује и децентрализација културних садржаја. Поред могућности да се посети изложба, стекну нова знања и виде фотографије неких уметничких дела, веома су иновативни интерактивни садржаји који кроз забаву (најчешће у форми квиза)²⁴ омогућавају едукацију и промоцију културних садржаја музеја. Део посвећен уметности и наслеђу (Art et patrimoine)²⁵ омогућава приступ виртуелним посетама архивима, музејима, анализи појединачних слика или уметничких предмета, линковима који објашњавају историјски контекст настанка дела, предмета и изложби, а у исто време упућују посетиоце и на даље самостално трагање.²⁶ У овом сег-

.....
service-public.fr/particuliers/actualites/A13963 (приступљено 23. 11. 2020)

[23] Садржаји су намењени деци различитог узраста. За старији узраст припремљени су текстови, књиге, виртуелне изложбе и документарни филмови, док су млађу децу осмишљене игре у форми квиза или слагалица, спајања појмова (на пример слика из неког од француских музеја). Упоредо, васпитачи, учитељи и наставници могу пронаћи и припремљен материјал за наставу и/или развијање психо-физичких способности код деце. Видети: <https://www.culturecheznous.gouv.fr/culturecheznous-pour-les-enfants> (приступљено 24. 11. 2020)

[24] На пример, једним кликом посетилац се преусмерава на сајт Le Musée des Arts et Métiers (Музеј уметности и заната) одакле се у форми квиза кроз неколико „епизода“ откривају артефакти. Видети: <https://www.arts-et-metiers.net/musee/jeu-de-pistelost-inventions> (приступљено 24. 11. 2020); <https://www.culturecheznous.gouv.fr/jeux-activites> (приступљено 24. 11. 2020)

[25] <https://www.culturecheznous.gouv.fr/art-patrimoine> (приступљено 25. 11. 2020)

[26] Неке од изложби које је могуће видети су: Nuits électriques Le MuMa musée d'art moderne André Malraux du Havre, *Dans l'intimité de Marcel Proust* у Musée national Jean-Jacques Henner, *Valadon et ses contemporaines. Peintres et sculptrices, 1880-1940* у

менту приказани су садржаји који се чувају у француским музејима или су део приватних збирки и стваралаштва појединаца из сфера декоративних уметности и дизајна, уметничке фотографије и дигиталне уметности. Могући су и виртуелни обиласци двораца и зграда у Паризу и околини, које су као чувари историје под заштитом државе (на пример, виртуелна посета l'Institut de France).²⁷ Поред поменутог, платформа culturecheznous у оквиру дела Livres & savoirs (Књиге и знање) садржи линкове који омогућавају читање књига и стрипова, чланака и критика угледних часописа и новина. Део посвећен видео и филмским садржајима, поред приступа играним, анимираним и документарним филмовима, омогућава и стицање знања о историји филмске уметности и француске телевизије.²⁸ Позориште, концерти, опере, плес, циркуске представе и улична уметност (део Spectacles), као и музика, звучни записи, трајне музичке колекције, радио-драме и звучне књиге (Audios) обухваћене су овом платформом, при чему је у овом сегменту омогућен и приступ културним садржајима слепим и слабовидим особама.²⁹

Активности француских културних центара у иностранству такође су организовале рад у виртуелном простору. На пример, Француски институт у Србији је због увођења ванредног стања и мера борбе против пандемије covid-19 активности до 19. маја (отварање Медијатеке) организовао тако да буду доступне корисницима друштвених мрежа и интернета.³⁰ Француски инсти-

тут у Србији уз обавезане #restechezvous, #CultureChezNous и #culturechezvous омогућио је приступ културним садржајима, као што су изложбе у Версају, Орсеју и Лувру. Поред великих музеја, промовисани су и мањи локални, као и посебне изложбе - једна од њих је посвећена Марији Кири (пример доприноса жена у науци).³¹ Током априла и маја Француски институт промовисао је и #Culturethèque.³² Поменуто платформа омогућила је приступ француским филмовима за целу породицу, документарним филмовима, књижевним делима, штампи, часописима и стриповима, као и материјалима који су корисни у процесу савладавања или обнављања познавања француског језика. Запослени у Француском институту и амбасади, као и глумци, уметници, запослени у српским установама културе и науци, предлагали су по свом избору садржаје које су француске културне установе учиниле доступним у време пандемије.³³ Истовремено, у виртуелном простору ширења француске културе у Србији били су присутни снимци и фотографије празних улица Париза и Француске, као и подршка евроинтеграцијама Србије и подсећања на француске и европске на донације и кредите које је ЕУ од 2000. године до сада обезбедила за Србију (вредности 450 милиона евра за болнице, Институт Торлак, возила хитне помоћи са респираторима, опрема и др.).³⁴

[31] #CultureChezNous, <http://www.institutfrancais.rs/culturecheznous/> (приступљено 26. 11. 2020)

[32] Culturethèque, <https://www.culturetheque.com/RS/> (приступљено 26. 11. 2020)

[33] Уз отварање новог виртуелног културног хоризонта, Француски институт у Србији наставио је са својим планираним активностима промоције важности климатских промена (Караван за климу), загађивања, дана планете Земље, ЛГБТ права, обележавања важни датума (Светски дан слободе медија и слично). Видети: Francuski institut u Srbiji pokrenuo je kampanju #francuskiinstitutpita, <http://www.institutfrancais.rs/kampanja-francuskiinstitutpita/> (приступљено 26. 11. 2020); <http://www.institutfrancais.rs/2020/05/> (приступљено 26. 11. 2020)

[34] Sommet UE-Balkans occidentaux du 6 mai 2020 : Mme Marta de Cidrac, présidente du groupe d'amitié, appelle l'Union européenne à être attentive à la situation dans la région des Balkans occidentaux, 7. 7. 2020, <https://www.senat.fr/presse/cp20200507b.html> (26. 11. 2020); La Serbie entrera dans l'UE

Le musée des Beaux-Arts de la Ville de Limoges. Видети: <https://museehenner.wordpress.com/> (приступљено 25. 11. 2020); <https://my.matterport.com/show/?m=1GVwdkaLSn5>; <https://my.matterport.com/show/?m=NBXbjgpfADA> (приступљено 25. 11. 2020)

[27] <https://www.institutdefrance.fr/decouvrir-le-palais/> (приступљено 25. 11. 2020)

[28] <https://www.culturecheznous.gouv.fr/films-videos> (приступљено 25. 11. 2020).

[29] Spectacles <https://www.culturecheznous.gouv.fr/spectacles>; Audios <https://www.culturecheznous.gouv.fr/audios> (приступљено 26. 11. 2020)

[30] Већ од 22. марта курсеви француског језика за све нивое започели су да се одвијају у виртуелним учионицама.

Добра страна постојања платформе www.culturecheznous.gouv.fr јесте трајна вредност свих садржаја за едукацију и промоцију француске културе и садржаја који су део културно-туристичке понуде. Посетилац се свим садржајима може враћати небројено пута, а начин на који су поједине уметничке колекције, музејске збирке, изложбе и други садржаји представљени интерактиван је и прилагођен дигиталном добу и као такав подстиче на даље самостално истраживање. Постојање овакве платформе омогућава не само деловање на унутрашњем плану у сегменту културе и образовања, већ и коришћење тзв. „меке моћи“ Француске на спољнополитичком плану. Садржаје под #CultureChezNous још од марта користи мрежа француских института, а погодни су и за усавршавање француског језика и стицање знања из области историје, географије, уметности, књижевности итд. Овим је француско Министарство културе не само успело да омогући приступ културним садржајима упркос пандемији, већ и да пружи трајан допринос културној дипломатији Француске промоцијом кроз активности културних центара и дипломатских представништва Француске (Француски институт, амбасаде) и појединаца из сфере науке, културе и уметности у другим земљама.

Прикупљање сећања на Covid-19

Избијање пандемије Covid-19 довело је до обнове интересовања за културне садржаје и подстакло потрагу за сећањем на раније пандемије. Вишак слободног времена и спознаја да је човечанство и у ранијим вековима било суочено са здравственим кризама које су произвеле трауматична искуства више

.....
lorsque l'UE et la Serbie se seront réformées (16. 7. 2020), <https://rs.ambafrance.org/La-Serbie-entrera-dans-l-UE-lorsque-l-UE-et-la-Serbie-se-seront-reformees> (приступљено 26. 11. 2020); Још 90 тона медицинске опреме слетело у Београд, transport finansirala EU, 30. 3. 2020, <https://europeanwesternbalkans.rs/jos-90-tona-medicinske-opreme-sletelo-u-beograd-transport-finansirala-eu/> (приступљено 26. 11. 2020)

генерација, заинтересовале су појединце за информације о куги, тифусу и Шпанском грипу, као пандемијама које су проузроковале смрт милиона људи. Фондови за научна истраживања, који су позвали истраживачке групе да аплицирају за финансијска средства, највећим делом били су усмерени на медицинска, био-хемијска и фармацеутска истраживања.³⁵ Истовремено, пандемија је утицала да се формирају истраживачке групе научника и из сфере друштвено-хуманистичких наука. Већ од краја марта почело је формирање мрежа и истраживачких група које су се најпре посветиле презентацији постојећег знања о пандемијама у прошлости путем текстова, предавања, друштвених мрежа и виртуелних изложби, а потом и анализи актуелне пандемије и могућим последицама.³⁶

Међу историчарима, као и у јавности, поредиле су се пандемија *шпанске грознице* и covid-19, што је омогућило пласирање информација о страдањима које су донеле епидемије куге и тифуса, које су у периоду пре 2020. године помињане у школским уџбеницима, али ретко у јавности.³⁷ Из архива и библиотека извучена су документа и књиге, на које је већина заборавила, док се паралелно вршила лаичка и стручна анализа последица актуелног догађаја. На друштвеним мрежама и у јавности појавиле су се фотографије из времена *шпанске грознице*, странице личних дневника

[35] Видети: Calls for Proposals by Science Europe Members, 16 July 2020, <https://www.scienceeurope.org/our-priorities/covid-19/calls-for-proposals/> (приступљено 28. 11. 2020)

[36] Једна од значајних мрежа јесте PoSoC19, чије су оснивање предложили професори Jean-Michel De Waele из Белгије и Laurent Sermet из Француске, а која је окупила преко 150 научника из целог света. Већ од априла започела је серија састанака, виртуелних радионица и конференција, већином на француском језику, уз енглески, као радни језик, а у плану су и публикације које анализирају последице избијања пандемије с аспекта историје, политикологије, социологије, антропологије и других друштвено-хуманистичких наука. Видети: <http://www.unica-network.eu/news/call-creation-research-network-posoc-19> (приступљено 28. 11. 2020)

[37] Karen Robinson, "Comparing the Spanish flu and COVID-19 pandemics: Lessons to carry forward", Nursing Forum an Independent Voice for Nursing Wiley, 2020, 1-8, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/nuf.12534> (приступљено 16. 12. 2020)

и новински чланци који сведоче о тифусу и *шпанском грипу*.³⁸ Карактеристика је да су се „враћању у прошлост“, поред оних којима је то професија, посветили појединци, новинари и заљубљеници у историју. Историјско знање о епидемијама постало је занимљивост, поука и средство предвиђања које би последице на друштво, државе и појединце могла да има пандемија, као и један од начина одгонетања њеног трајања.³⁹

Све поменуто посредно је утицало да се међу професионалцима у свету науке и културе развија идеја о прикупљању сведочанства о животу у карантину и/или животу током пандемије. Пред музеја, посебно на локалном нивоу, пред њима се појавио један нов захтев - да у реалном времену врше одабир „артефаката“, односно разних сведочанстава о животу у време пандемије covid-19. Акцент је на прикупљању сведочанстава која сведоче о ограничењу кретања, „социјалној дистанци“ и болести, као и прилагођавању људи на нов начин рада, свакодневног живота и разоноде. На основу броја институција и организација које су укључене у пројекте поментуог типа посебно захтевни и активни су, поред оних које су покренули велики универзитетски центри, као на пример Кембриџ⁴⁰, Archives Portal Europe Fondation и International Federation for Public History.

Archives Portal Europe обухвата једнаест партнерских установа из осам држава (САД, Велика Британија, Француска, Малта, Данска, Холандија, Италија и Пољска) које

[38] “A peculiarity of Spanish flu may shed light on covid-19”, *The Economist*, 25. 4. 2020, <https://www.economist.com/science-and-technology/2020/04/25/a-peculiarity-of-spanish-flu-may-shed-light-on-covid-19> (приступљено 28. 11. 2020)

[39] *How the COVID Pandemic May End: Lessons From the 1918 Flu*, <https://www.medscape.com/viewarticle/940788> (приступљено 28. 11. 2020)

[40] Библиотека Универзитета Кембриџ позвала је грађане и студенте да помогну у прикупљању сећања на пандемију вируса корона. Како се наводи на сајту, циљ је да се „оживи заједнички ентузијазам за тематско сакупљање извора“ које је јавност показала стварајући Велику ратну колекцију (обухватала је материјал од 1915. године) и новију колекцију БРЕГИТ покренути 2016. године. Видети: <https://www.cam.ac.uk/stories/CollectingCovid-19> (приступљено 28. 11. 2020)

сарађују у прикупљању извора о пандемији.⁴¹ У овом контексту из Француске су укључене две архивске установе: Archives Nationales du Monde du Travail и Archives Départementales des Vosges. Интересантно је да су за ове пројекте показале веће интересовање институције из унутрашњости, као и специјализовани архиви, као што је Archives Nationales du Monde du Travail, који сакупља, класификује, чува и презентује документа предузећа, синдиката и професионалних удружења. Циљ пројекта поменутих архива састоји се у документовању живот људи у доба „затварања“ (lockdown), па се стога на друштвеним мрежама користе ознаке #memoiredesconfinement и позивају појединци, компаније и асоцијације да шаљу своје предлоге и сећања на електронске адресе архива.

International Federation for Public History и компанија Made By Us из САД, која на занимљив начин настоји да младима представи догађаје из прошлости, покренули су међународни пројекат који мапира пројекте који прикупљају, архивирају и документују живот и личне погледе на пандемију. У позиву намењеном појединцима и организацијама да пријаве своје пројекте наглашавају да непожељна пандемија представља „историјски тренутак“, као и да ће „свакодневна искуства, приче, артефакти и сећања постати главни извор за будуће генерације да науче како је било“.⁴² На територији Француске за сада је пријављено десет пројеката прикупљања извора, од чега су три у Паризу (CNRS, BNF и Archives of Val de Marne), а остали у градовима у унутрашњости.

BNF (Национална библиотека Француске) је већ од јануара 2020. године формирала тимове задужене за дигитални фонд да прикупљају материјал у вези са

[41] Memories of the pandemic, 20. 4. 2020, <https://archivesportaleurope.blog/2020/04/20/national-archives-malta-collecting-testimonies-on-lockdown/> (приступљено 28. 11. 2020)

[42] Thomas Cauvin, *Mapping Public History Projects about COVID 19*, 24. 4. 2020, <https://ifph.hypotheses.org/3225> (приступљено 29. 11. 2020)

пандемијом covid-19, чији је део прикупила и већ презентовала путем друштвених мрежа уз коришћење ознака #JeNeSuisPasUnVirus и #CoronavirusEnFrance.⁴³ Циљ пројекта, који је већ средином априла 2020. године имао преко 2000 извора и сачуваних страница (које су нестале са интернета), јесте да прикупљањем извора обухвати све аспекте здравствене кризе кроз њене медицинске, научне, социјалне, економске, политичке и културне аспекте. CNRS (Француски национални центар за научна истраживања) се определио за пројекат *Vitrines en confinement* који има за циљ прикупљање слика и натписа објављених на радњама и/или приватним поседима, као и графита насталих у периоду тзв. „закључавања“, односно увођења ванредног стања, ограничења кретања и/или полицијског часа. Пројекат обухвата прикупљање извора у три државе (Француској, Италији и Белгији), чиме се разликује од већине пројеката прикупљања извора о пандемији јер их одређује предметно и територијално. Поред најугледнијих институција у Паризу прикупљању извора о пандемији прикључиле су се и културне институције у унутрашњости Француске. Била је ово прилика за општинске и међуопштинске архиве као што је, на пример, Les Archives de Saint Etienne, где се у позиву наглашава да је важно сакупити „вруће“ и „не пропустити воз“, као и да се обрати пажња на разноликост облика сећања (фотографија, текст, предмет) и чињеницу да се никада не зна како ће се извори користити у будућности.⁴⁴ Кроз поменуте пројекте, не само да се

сакупљају извори који сведоче о једној прекретници у историји, што пандемија јесте, већ истовремено, посредно и спонтано доприноси промоцији архива, музеја и библиотека, као и свих других институција укључених у овај процес. Посредна последица прикупљања сећања на пандемију covid-19 јесте и подизање свести о значају историје и неговања сећања, развијање публике, културне понуде, као и унапређење културних потреба.

Закључак: могућности примене француских примера добре праксе у Србији

Пандемија covid-19 унела је нови поглед на поље културе, изменила однос човека према употреби интернета и створила нове могућности за самостално учење, истраживање и продубљивање знања. Иако је од почетка новог миленијума истицано колико су дигитализација и окренутост употреби интернета важне у установама културе, ипак је критикована (пре)велика употреба интернета и виртуелних контаката који су довели до отуђености и заменили социјалне контакте у традиционалном смислу овог појма. Отуђеност од емоција, људи, идеја, као и културних садржаја, образлагала се животом у виртуелном простору. Супротно поменутом, пандемија covid-19 је утицала да до изражаја дођу бенефити интернета и дигитализације, као и на развој појма „дигиталне солидарности“ у сфери културе, која се посебно може видети кроз примере виртуелних изложби на сајтовима музеја и посебних платформи, међу којима се издваја www.culturecheznous.gouv.fr покренута од стране Министарства културе Француске. Обједињени културни садржаји у јединственом виртуелном простору одличан су пример не само могућности да културни садржаји (изложбе, концерти, књиге и представе) „уђу“ у домове корисника као едукативни садржаји и квалитетан начин да се проведе слободно време, већ су и моћно средство културне дипломатије. Француско

[43] <https://www.bnf.fr/fr/la-bnf-archiver-le-web-du-coronavirus> (приступљено 29. 11. 2020)

[44] Сличан позив упутио је и локални архив у Нанту (Archives de Nantes), а оба архива, за разлику од Националне библиотеке и других установа у Паризу, теже прикупљању извора из локалне средине. У Нанту је позив насловљен слоганом „Поделите сећање на затворени Нант“. Видети: Coronavirus : une collecte de souvenirs du confinement pour les Archives de Saint-Étienne, 22. 4. 2020, <https://www.francebleu.fr/infos/societe/coronavirus-une-collecte-de-souvenirs-du-confinement-pour-les-archives-de-saint-etienne-1587312490> (приступљено 29. 11. 2020); Partagez la mémoire de Nantes confinée, 24. 4. 2020, <https://metropole.nantes.fr/actualites/2020/culture-loisirs-patrimoine/nantes-confinee> (приступљено 29. 11. 2020)

Министарство културе је препознало ове потребе и омогућило не само својим грађанима, већ и онима у другим државама, да спознају сву раскош француске културне сцене, као и класичне вредности једне од најплоднијих култура. Културна дипломатија је у време пандемије успела да превазиђе ограничења.

Резултати научника који су се посветили пољу јавне историје, које је у претходном периоду било недовољно актуелно у науци, потрага за сећањем појединаца које је покренула стогодишњица Великог рата, а посебно аспекти борби које су вођене у циљу сузбијања тифуса и потом Шпанског грипа, утицали су да се паралелно са увиђањем да је пандемија један од важних и преломних историјских догађаја почне са сакупљањем сећања. Виртуелни састанци и посете музејима такође су утицали на поменуто, а пре свега у контексту повезивања по карактеристикама и структури разнородних институција. Поменуто умрежавање у циљу прикупљања извора и сведочанстава, које ће неким будућим генерацијама историчара бити предмет проучавања, а будућим музеолозима артефакти изложби, јединствено је у досадашњој историји. Њега најпре карактерише свесно одабирање и архивирање различитих врста извора о пандемији. Друга карактеристика јесте препознавање значаја извора не само од стране музеја и архива (као институција које се баве прикупљањем, обрадом и чувањем извора – предмета, тестова, фотографија и докумената), већ и института и факултета (организација које пре свега имају усмерење ка истраживачким, односно образовно-предавачким активностима), као и невалдиних организација из сфере културе. Корак који је у складу са употребом нових технологија, а који ће утицати и на нову улогу архива и музеја, али и осталих културних и образовних институција, јесте дигитална доступност прикупљених извора. Овим се постижу интердисциплинарност и мултиперспективност посматрања пандемије, као и развијање

свести о значају неговања културе сећања. Нека од решења која су примењена у Француској у контексту прикупљања сећања на пандемију и могућности да локалне институције културе и образовања прошире своје активности, као и да се повежу и умреже са организацијама у земљи и иностранству, уз систематичну и континуирану бригу о доступности културних садржаја и запосленима у култури, могу бити путоказ за креирање нових пројеката у Србији.

Извори

Twitter, Musée d'Art Moderne de Paris, status 19. 11. 2020, <https://twitter.com/MAM/status/1329366663049973766> (12. 12. 2020)

Documentaire. Covid-19: 23 jours au cœur d'un hôpital, France Info, France 3, 7. 5. 2020, <https://france3-regions.francetvinfo.fr/hautes-de-france/emissions/documentaires-qui-sommes-nous/documentaire-covid-19-23-jours-au-coeur-hopital-1825534.html> (20. 10. 2020)

Projet de loi de finances pour 2020 - Ministère Culture, https://www.performance-publique.budget.gouv.fr/documents-budgetaires/lois-projets-lois-documents-annexes-annee/exercice-2020/projet-loi-finances-2020-ministere-culture#X_Obg1VKiUk (22. 11. 2020)

Décret n°59-889 du 24 juillet 1959 portant organisation du Ministère chargé des affaires culturelles (M. Malraux), Journal officiel de la République française. Lois et décrets (version papier numérisée) n° 0171 du 26/07/1959, <https://www.legifrance.gouv.fr/download/securePrint?token=vVAX3DykeFz5ywnSMNN0> (19. 11. 2020)

Chiffres clés de la culture et de la communication, le Ministère de la Culture, Département des études, de la prospective et des statistiques, les Presses de Sciences Po, 2019; Liste des musées de France au 31. 12. 2017, https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/liste-et-localisation-des-musees-de-france/#_ (17. 11. 2020); France – liste du patrimoine national, <https://whc.unesco.org/fr/etatsparties/fr> (17. 11. 2020)

Rapport Annuel 2019, (Paris: Le Centre des monuments nationaux, 2019), 12-13; <https://www.monuments-nationaux.fr/view/pdf/9350888> (20. 11. 2020)

Covid-19 Projections, France, <https://covid19.healthdata.org/france?view=total-deaths&tab=trend> (27.11.2020).

L'adresse aux Français du Président Emmanuel Macron, 13 avril 2020, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/04/13/adresse-aux-francais-13-avril-2020> (27. 11. 2020)

Crise sanitaire: premières mesures du ministère de la Culture en soutien au secteur culturel, Ministère de la Culture, Communiqué de presse Publié le 18 Mars 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Presse/Communique-de-presse/Crise-sanitaire-premieres-mesures-du-ministere-de-la-culture-en-soutien-au-secteur-culturel> (27. 11. 2020).

Michel Guerrin, Brigitte Salino, „Si on ne peut pas produire de spectacles à la rentrée, le pire s'annonce: le coronavirus, crash test pour le secteur de la culture“, *Le Monde*, 21. avril 2020. https://www.lemonde.fr/culture/article/2020/04/21/le-coronavirus-crash-test-pour-le-secteur-de-la-culture_6037247_3246.html (27. 11. 2020)

Ressources sur la reprise d'activité et la réouverture des lieux culturels en Île-de-France, Publié le 20 Juillet 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Regions/Drac-Ile-de-France/Actualites/Actualite-a-la-une/Ressources-sur-la-reprise-d-activite-et-la-reouverture-des-lieux-culturels-en-Ile-de-France> (27. 11. 2020)

<https://www.culturecheznous.gouv.fr/> (22. 11. 2020)

Franck Riester, ministre de la Culture, chaîne #Culturecheznous, Publié le 18. 03. 2020, <https://www.culture.gouv.fr/Presse/Communique-de-presse/Franck-Riester-ministre-de-la-Culture-lance-Culturecheznous> (23. 11. 2020)

<https://www.service-public.fr/particuliers/actualites/A13963> (23. 11. 2020)

<https://www.arts-et-metiers.net/musee/jeu-de-pistelost-inventions> (24. 11. 2020).

Nuits électriques, Le MuMa musée d'art moderne André Malraux du Havre, <https://museehenner.wordpress.com/> (25. 11. 2020)

Dans l'intimité de Marcel Proust, Musée national Jean-Jacques Henner, <https://my.matterport.com/show/?m=1GVwdkaLSn5> (25. 11. 2020)

Valadon et ses contemporaines. Peintres et sculptrices, 1880-1940, Le musée des Beaux-Arts de la Ville de Limoges, <https://my.matterport.com/show/?m=NBXbjgpfADA> (25. 11. 2020)

#CultureChezNous, <http://www.institutfrancais.rs/culturecheznous/> (26. 11. 2020)

Culturethèque, <https://www.culturetheque.com/RS/> (26. 11. 2020)

Francuski institut u Srbiji pokrenuo je kampanju #francuskiinstitutpita, <http://www.institutfrancais.rs/kampanja-francuskiinstitutpita/> (26. 11. 2020)

<http://www.institutfrancais.rs/2020/05/> (26. 11. 2020)

Sommet UE-Balkans occidentaux du 6 mai 2020 : Mme Marta de Cidrac, présidente du groupe d'amitié, appelle l'Union européenne à être attentive à la situation dans la région des Balkans occidentaux, 7. 7. 2020, <https://www.senat.fr/presse/cp20200507b.html> (26. 11. 2020)

La Serbie entrera dans l'UE lorsque l'UE et la Serbie seront réformées, 16. 7. 2020, <https://rs.ambafrance.org/La-Serbie-entrera-dans-l-UE-lorsque-l-UE-et-la-Serbie-se-seront-reformees>, (26. 11. 2020)

Još 90 tona medicinske opreme sletelo u Beograd, transport finansirala EU, 30. 3. 2020, <https://europeanwesternbalkans.rs/jos-90-tona-medicinske-opreme-sletelo-u-beograd-transport-finansirala-eu/> (26. 11. 2020)

Calls for Proposals by Science Europe Members, 16 July 2020, <https://www.scienceeurope.org/our-priorities/covid-19/calls-for-proposals/> (28. 11. 2020)

<http://www.unica-network.eu/news/call-creation-research-network-posoc-19> (28. 11. 2020)

„A peculiarity of Spanish flu may shed light on covid-19“, *The Economist*, 25. 4. 2020, <https://www.economist.com/science-and-technology/2020/04/25/a-peculiarity-of-spanish-flu-may-shed-light-on-covid-19> (28. 11. 2020)

How the COVID Pandemic May End: Lessons From the 1918 Flu, <https://www.medscape.com/viewarticle/940788> (28. 11. 2020)

<https://www.cam.ac.uk/stories/CollectingCovid-19> (28. 11. 2020)

Memories of the pandemic, 20. 4. 2020, <https://archivesportaleurope.blog/2020/04/20/national-archives-malta-collecting-testimonies-on-lockdown/> (28. 11. 2020).

Thomas Cauvin, *Mapping Public History Projects about COVID 19*, 24. 4. 2020, <https://ifph.hypotheses.org/3225> (29. 11. 2020)

<https://www.bnf.fr/fr/la-bnf-archive-le-web-du-coronavirus> (29. 11. 2020)

les Archives de Saint-Étienne, 22. 4. 2020, <https://www.francebleu.fr/infos/societe/coronavirus-une-collecte-de-souvenirs-du-confinement-pour-les-archives-de-saint-etienne-1587312490> (29. 11. 2020)

Partagez la mémoire de Nantes confinée, 24. 4. 2020, <https://metropole.nantes.fr/actualites/2020/culture-loisirs-patrimoine/nantes-confinée> (29. 11. 2020)

Литература

Daniels, Jessie, Williams, Apryl, Buggs, Shantel, „Digital media technologies in everyday life“ *Information, Communication & Society*, 20 (2017), 1-17.

Laurent Warloutet, „Les défis de l'intégration européenne de la Grande Guerre au Covid-19 : entremarché, solidarité et puissance“, *Papiers d'actualité, Current Affairs in Perspective*, No. 7, June 2020, 1-15.

Bernar Deloš, *Virtuelni muzej*, Beograd: CLIO, 2001.

Charles-Louis Foulon, „Des beaux-arts aux affaires culturelles (1959-1969)“, *Revue d'histoire*, No. 28,

oktobre-décembre 1990, 29–40; Michèle Dardy-Cretin, *Histoire du ministre administratif de la Culture, 1959-2012: Les services de l'administration centrale*, Paris: La documentation française, 2012.

Anderson, Maxwell L. "Museums of the Future: The Impact of Technology on Museum Practices." *Daedalus*, vol. 128, no. 3, 1999, 129–162. www.jstor.org/stable/20027570 (12. 12. 2020)

Karen Robinson, "Comparing the Spanish flu and COVID-19 pandemics: Lessons to carry forward", *Nursing Forum an Independant Voice for Nursing Wiley*, 2020,

1-8.<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/nuf.12534> (16. 12. 2020)

Irina Subotić, „Stvorti i voleti publiku“, u: Klod Žilber (priređila), *Muzej i publika*, (Beograd: Narodni Muzej, CLIO, 2005.

Frimousse Soufyane, Peretti Jean-Marie, „Les changements organisationnels induits par la crise de la Covid-19“, *Question(s) de management*, 2020/3 (n° 29), 105-149. <https://www.cairn.info/revue-questions-de-management-2020-3-page-105.htm> (27. 11. 2020)

CULTURE, MUSEUM AND COVID-19 PANDEMIC IN FRANCE: #CULTURECHEZNOUS

France has always been synonymous with culture, which today confirms its budget for this area, constant work on decentralization of culture and the existence of about 1200 museums, 41 historical sites in the UNESCO World Heritage List, over 43,000 legally protected buildings and 86 national cultural monuments, as well as other cultural contents. Culture is also a powerful tool of French diplomacy, as well as a sector related to tourism, which generates significant revenues for the state budget.

The Covid-19 pandemic has made all cultural facilities inaccessible and caused problems in the functioning of cultural institutions. At the same time, it brought focus on the use of new technologies and work in virtual space. In addition to tax reliefs and depreciations, rules related to the solidarity fund assistance, France has drafted recommendations on work in the situation of the pandemic, gradual opening and post-pandemic work, which can be applied everywhere directly and / or in a modified and adapted form. The site www.culturecheznous.gouv.fr, where all cultural contents are classified into categories in an interactive and digital form, has a special value. By launching the campaign #CultureChezNous, the French Ministry of Culture

brought together users in France and around the world. Moreover, it provided an excellent example of the use of cultural content as a diplomatic tool and also created networks and encouraged cultural institutions, cultural policy makers and individual cultural actors to maintain dynamism of cultural contents at the time of complicated health, political and economic circumstances caused by the pandemic.

The outbreak of the Covid-19 pandemic led to renewed interest in earlier pandemics, which influenced the formation of research groups to study pandemics and gather sources. A special contribution to the collection of testimonies about life in lockdown came from the Archives Portal Europe Foundation and International Federation for Public History. France also contributed by several projects, implemented by CNRS, BNF and Archives of Val de Marne and several other cities outside the capital, which set a good example for municipal and inter-municipal archives also in other countries to collect, select and preserve diverse digitized local memories of the pandemic, which will be used by researchers in the future. Indirectly, these projects raise awareness of the importance of the history and culture of memory, and therefore become examples of good practice.

Aleksandra KOLAKOVIĆ, PhD

LA CULTURE, LE MUSÉE ET LA PANDÉMIE DE COVID-19 EN FRANCE: #CULTURE CHEZ NOUS

La France fut depuis toujours un synonyme de culture, ce que confirme aujourd'hui aussi son budget pour ce domaine, un travail continuuel sur la décentralisation de la culture et l'existence d'environ 1 200 musées, 41 localités historiques sur la liste UNESCO du patrimoine mondial, plus de 43 mille bâtiments sous la protection de la loi et 84 monuments de culture nationaux, ainsi que d'autres contenus culturels. La culture est aussi un moyen puissant de la diplomatie française; tout comme le secteur qui est relié au tourisme, d'où se réalisent des revenus importants pour le budget national.

La pandémie de Covid-19 influa à ce que toutes ces offres culturelles deviennent inaccessibles, tout comme sur des problèmes dans le fonctionnement des établissements culturels. En même temps, elle s'orienta vers l'utilisation de nouvelles technologies et du travail dans un emplacement virtuel. Mis à part des facilités fiscales et des amortissements, les normes pour l'aide de fonds de solidarité, en France, on travailla sur l'exécution des recommandations pour le travail dans les conditions de pandémie, qui peuvent être appliquées partout en forme directe et/ou changée et adaptée. Le site www.culturecheznous.gouv.fr sur lequel sont classées, en forme interactive et digitale par catégories tous les contenus culturels, possède une valeur particulière. Le Ministère de la culture français, en lançant la campagne #CulturechezNous regroupa non seulement les

utilisateurs en France et dans le monde, grâce à quoi il permit aussi un exemple parfait d'utilisation des contenus culturels comme moyen diplomatique, mais aussi relia et stimula les établissements culturels, les créateurs de politique culturelle et les acteurs individuels dans la culture pour maintenir le dynamisme des contenus culturels au temps des occasions sanitaires, politiques et économiques compliquées que la pandémie provoque.

Le déclenchement de la pandémie de Covid-19 aboutit à un renouvellement de l'intérêt pour les pandémies précédentes, ce qui influa sur la formation de groupes de chercheurs pour l'étude de la pandémie et le regroupement des sources. La récolte des témoignages sur la vie en quarantaine fut particulièrement contribué par les Archives Portales de la Fondation Européenne et la Fédération internationale pour l'histoire publique, tandis qu'en France plusieurs projets que réalisent le CNRS, la BNF et les Archives du Val de Marne, ainsi que d'autres villes en province, grâce auxquelles on donne un bon exemple aux Archives municipales et intercommunales, tout comme dans d'autres pays, pour regrouper, sélectionner et garder les souvenirs hétérogènes digitalisés sur la pandémie, qui seront utiles aux chercheurs dans le futur. Indirectement, ces projets relèvent la conscience sur l'importance des souvenirs de l'histoire et de la culture et, ainsi, deviennent des exemples de bonne expérience.

Aleksandra KOLAKOVIC, DR